

Σοσιαλισμός και Θρησκεία

του Β. Ι. Λένιν

Το Βαρίκατ εναρμονισμένο με το...κατανυκτικό κλίμα των ημερών, θυμάται ένα απολύτως επίκαιρο - αν και γραμμένο 110 χρόνια πριν - κείμενο του Λένιν για τη θρησκεία, το ρόλο των κομμουνιστών και τη στάση του επαναστατικού κόμματος απέναντι στη θρησκευτική πίστη και τον κλήρο.

Όλη η σύγχρονη κοινωνία είναι θεμελιωμένη πάνω στην εκμετάλλευση των τεράστιων μαζών της εργατικής τάξης από μια μηδαμινή μειοψηφία του πληθυσμού, που ανήκει στις τάξεις των γαιοκτημόνων και των κεφαλαιοκρατών. Η κοινωνία αυτή είναι δουλοκτητική, γιατί οι "ελεύθεροι" εργάτες, που όλη τους τη ζωή δουλεύουν στο κεφάλαιο, "έχουν δικαίωμα" μόνο σε τόσα μέσα ύπαρξης όσα είναι απαραίτητα για τη συντήρηση δούλων που παράγουν κέρδος, για την εξασφάλιση και την διαιώνιση της κεφαλαιοκρατικής δουλείας.

Η οικονομική καταπίεση των εργατών προκαλεί και γεννάει αναπόφευκτα κάθε είδους πολιτική καταπίεση, κοινωνική ταπείνωση, εξαγρίωση και συσκότιση της πνευματικής και ηθικής ζωής των μαζών. Οι εργάτες μπορούν να πετύχουν περισσότερη είτε λιγότερη πολιτική ελευθερία με σκοπό τη διεξαγωγή του αγώνα για την οικονομική τους απελευθέρωση, καμιά όμως ελευθερία δε θα τους απαλλάξει από την αθλιότητα, την ανεργία και την καταπίεση, όσο δε θα έχει αποτιναχτεί η εξουσία του κεφαλαίου. Η θρησκεία είναι μια από τις μορφές πνευματικής καταπίεσης, που παντού και πάντοτε βάραινε τις λαϊκές μάζες, τις τσακισμένες από την αιώνια δουλειά για τους άλλους, την ανέχεια και τη μοναξιά.

Η αδυναμία των τάξεων που υφίστανται την εκμετάλλευση στην πάλη ενάντια στους εκμεταλλευτές γεννάει αναπόφευκτα την πίστη για μια καλύτερη μετά θάνατον ζωή, όπως ακριβώς και η αδυναμία του αγρίου στην πάλη με τη φύση γεννάει την πίστη στους θεούς, στους διαβόλους, στα θαύματα κτλ. Σ'αυτόν που σ'όλη του τη ζωή δουλεύει και στερείται, η θρησκεία διδάσκει ταπεινοφροσύνη και υπομονή στην επίγεια ζωή, παρηγορώντας τον με την ελπίδα της επουράνιας ανταμοιβής. Και σ'εκείνους που ζουν από ξένη εργασία η θρησκεία διδάσκει την αγαθοεργία στην επίγεια ζωή, προσφέροντάς τους μια πολύ φτηνή δικαίωση για όλη την εκμεταλλευτική τους ύπαρξη και πουλώντας τους σε συμφέρουσα τιμή εισιτήρια για την επουράνια μακαριότητα. Η θρησκεία είναι το όπιο του λαού. Η θρησκεία είναι ένα είδος πνευματικού αλκοόλ, μέσα στο οποίο οι σκλάβοι του κεφαλαίου πνίγουν την ανθρώπινη μορφή τους, τις διεκδικήσεις τους για μια κάπως ανθρώπινη ζωή.

Ο δούλος όμως που ένιωσε τη δουλειά του και ξεσηκώθηκε στην πάλη για την απελευθέρωση του παύει κιόλας κατά το ήμισυ να είναι δούλος. Ο σύγχρονος συνειδητός εργάτης, διαπαιδαγωγημένος από τη μεγάλη εργοστασιακή βιομηχανία, φωτισμένος από τη ζωή της πόλης, αποτινάζει με περιφρόνηση τις θρησκευτικές προλήψεις, αφήνει τον ουρανό στη διάθεση των παπάδων και των αστών υποκριτών, κατακτώντας μια καλύτερη ζωή εδώ στη γη. Το σύγχρονο προλεταριάτο τάσσεται με το μέρος του σοσιαλισμού, που επιστρατεύει την επιστήμη στην πάλη ενάντια στη θρησκευτική θολούρα και λυτρώνει τον εργάτη από την πίστη στη μετά θάνατον ζωή, συσπειρώνοντάς τον στην πραγματική πάλη για μια καλύτερη επίγεια ζωή.

Η θρησκεία πρέπει να ανακηρυχθεί ατομική υπόθεση. Με τα λόγια αυτά καθιερώθηκε να εκφράζεται συνήθως η στάση των σοσιαλιστών απέναντι στη θρησκεία. Μα η σημασία αυτών των λέξεων πρέπει να καθοριστεί με ακρίβεια, για να μην μπορούν να προκαλούν

κανενός είδους παρανοήσεις. Η θρησκεία πρέπει να είναι ατομική υπόθεση για το κράτος, αυτό ζητάμε εμείς, σε καμιά περίπτωση όμως δεν μπορούμε να θεωρούμε τη θρησκεία ατομική υπόθεση για το Κόμμα μας. Το κράτος δεν πρέπει να έχει καμιά δουλειά με τη θρησκεία, οι θρησκευτικοί σύλλογοι δεν πρέπει να συνδέονται με την κρατική εξουσία. Ο καθένας πρέπει να είναι ολότελα ελεύθερος να πρεσβεύει όποια θρησκεία θέλει ή να μην παραδέχεται καμιά θρησκεία, δηλ. να είναι άθεος, όπως και είναι συνήθως κάθε σοσιαλιστής. Δεν επιτρέπονται σε καμιά περίπτωση κανενός είδους διακρίσεις δικαιωμάτων ανάμεσα στους πολίτες εξαιτίας των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων. Πρέπει να καταργηθεί απόλυτα ακόμα και κάθε υπόμνηση στα επίσημα έγγραφα σχετικά με το άλφα ή βήτα θρήσκευμα των πολιτών. Δεν πρέπει να δίνεται καμιά επιχορήγηση στην επίσημη εκκλησία του κράτους, καμιά επιχορήγηση από τα χρήματα του δημοσίου στις εκκλησιαστικές και θρησκευτικές ενώσεις, που πρέπει να γίνουν ενώσεις πολιτών-ομοϊδεατών ολότελα ελεύθερες, ανεξάρτητες από την κρατική εξουσία. Μόνο με την ολοκληρωτική εφαρμογή αυτών των διεκδικήσεων μπορεί να μπει τέρμα στο επαίσχυντο και καταραμένο εκείνο παρελθόν, τότε που η εκκλησία βρισκόταν σε δουλοπαροικιακή εξάρτηση από το κράτος, ενώ οι ρώσοι πολίτες βρίσκονταν σε δουλοπαροικιακή εξάρτηση από την επίσημη εκκλησία, τότε που υπήρχαν και εφαρμόζονταν μεσαιωνικοί ιεροεξεταστικοί νόμοι (που διατηρούνται μέχρι σήμερα στους ποινικούς κώδικες και κανόνες), νόμοι που πρόβλεπαν διωγμούς για την πίστη ή για την απιστία, που ασκούσαν βία στη συνείδηση του ανθρώπου, που συνέδεαν τις δημόσιες θεσούλες και τα δημόσια έσοδα με τη διάδοση κάθε λογής πνευματικού οπίου που διοχετεύει η εκκλησία του κράτους. Ολοκληρωτικός χωρισμός της εκκλησίας από το κράτος - αυτή τη διεκδίκηση προβάλλει το σοσιαλιστικό προλεταριάτο στο σημερινό κράτος και στη σημερινή εκκλησία.

Η ρωσική επανάσταση πρέπει να πραγματοποιήσει αυτήν τη διεκδίκηση σαν απαραίτητο συστατικό μέρος της πολιτικής ελευθερίας. Η ρωσική επανάσταση, από την άποψη αυτή, βρίσκεται σε εξαιρετικά ευνοϊκές συνθήκες, γιατί η αηδιαστική ρουτίνα της αστυνομικο-δουλοπαροικιακής απολυταρχίας προκάλεσε δυσaréσκεια, αναβρασμό και αγανάκτηση ακόμα και μέσα στον κλήρο. Όσο κακομοιριασμένος, όσο αμόρφωτος και αν είναι ο ρωσικός ορθόδοξος κλήρος, ωστόσο και αυτός ακόμα ξύπνησε με τον πάταγο που προξένησε της παλιάς μεσαιωνικής τάξης πραγμάτων στην Ρωσία. Ακόμα και ο κλήρος αυτός προσχωρεί στη διεκδίκηση της ελευθερίας, διαμαρτύρεται ενάντια στη ρουτίνα και στη γραφειοκρατική αυθαιρεσία, ενάντια στον αστυνομικό χαφιεδισμό που επιβλήθηκε στους "λειτουργούς του υψίστου". Εμείς οι σοσιαλιστές πρέπει να υποστηρίξουμε αυτό το κίνημα, ολοκληρώνοντας τις διεκδικήσεις των τίμιων και ειλικρινών ανθρώπων του κλήρου, να τους παρουσιάσουμε τα ίδια τους τα λόγια για ελευθερία και να τους ζητήσουμε να κόψουν αποφασιστικά κάθε δεσμό ανάμεσα στη θρησκεία και στην αστυνομία. Είτε είσθε ειλικρινείς, και τότε πρέπει να υποστηρίζετε τον ολοκληρωτικό χωρισμό της εκκλησίας από το κράτος και του σχολείου από την εκκλησία, να υποστηρίζετε την πλήρη και χωρίς όρους ανακήρυξη της θρησκείας σε ατομική υπόθεση. Είτε δεν παραδέχεστε αυτές τις συνεπείς διεκδικήσεις της ελευθερίας, και τότε σημαίνει πως είστε ακόμα αιχμάλωτοι των παραδόσεων της ιερής εξέτασης, τότε σημαίνει πως εξακολουθείτε να κολλάτε στις δημόσιες θεσούλες και στο δημόσιο κορβανά, τότε σημαίνει πως δεν πιστεύετε στην πνευματική δύναμη του όπλου σας, πως εξακολουθείτε να δωροδοκείστε από την κρατική εξουσία. Στην περίπτωση αυτή οι συνειδητοί εργάτες όλης της Ρωσίας σας κηρύττουν αμείλικτο πόλεμο.

Για το κόμμα του σοσιαλιστικού προλεταριάτου η θρησκεία δεν είναι ατομική υπόθεση. Το κόμμα μας είναι ένωση συνειδητών, πρωτοπόρων αγωνιστών για την απελευθέρωση της εργατικής τάξης. Μια τέτοια ένωση δεν μπορεί και δεν πρέπει να στέκει αδιάφορη

απέναντι στην έλλειψη συνειδητότητας, στην καθυστέρηση ή στο σκοταδισμό με τη μορφή θρησκευτικών δοξασιών. Απαιτούμε ολοκληρωτικό χωρισμό της εκκλησίας από το κράτος για να καταπολεμούμε τη θρησκευτική θολούρα με καθαρά ιδεολογικά, και μόνο ιδεολογικά όπλα, με τον τύπο μας, με το λόγο μας. Άλλωστε εμείς συγκροτήσαμε την ένωση μας, το ΣΔΕΚΡ, για να διεξάγουμε ανάμεσα στ'άλλα, έναν τέτοιο ακριβώς αγώνα ενάντια σε κάθε θρησκευτική αποβλάκωση των εργατών. Για μας η ιδεολογική πάλη δεν είναι ατομική υπόθεση αλλά υπόθεση όλου του κόμματος, όλου του προλεταριάτου.

Αφού είναι έτσι, τότε γιατί δεν δηλώνουμε στο πρόγραμμα μας πως είμαστε άθεοι; γιατί δεν απαγορεύουμε στους χριστιανούς και σ'εκείνους που πιστεύουν στο θεό να μπάνουν στο κόμμα μας;

Η απάντηση σ'αυτό το ερώτημα θα εξηγήσει την πολύ σοβαρή διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στην αστικοδημοκρατική και στη σοσιαλδημοκρατική τοποθέτηση του ζητήματος της θρησκείας.

Ολόκληρο το πρόγραμμα μας είναι θεμελιωμένο πάνω σε επιστημονική και, συνάμα, στην υλιστική ακριβώς κοσμοθεωρία. Γι'αυτό η εξήγηση του προγράμματος μας συμπεριλαμβάνει υποχρεωτικά και την εξήγηση για τις πραγματικές ιστορικές και οικονομικές ρίζες της θρησκευτικής θολούρας. Η προπαγάνδα μας συμπεριλαμβάνει υποχρεωτικά και την προπαγάνδα του αθεϊσμού. Η έκδοση της αντίστοιχης επιστημονικής φιλολογίας, που ως σήμερα την απαγόρευε αυστηρά και την καταδίωκε η απολυταρχική-δουλοπαροικιακή κρατική εξουσία, πρέπει ν'αποτελέσει τώρα έναν από τους τομείς της κομματικής μας δουλειάς. Τώρα θα βρεθούμε ίσως στην ανάγκη ν'ακολουθήσουμε τη συμβουλή που έδωσε κάποτε ο Ένγκελς στους γερμανούς σοσιαλιστές: μετάφραση και μαζική διάδοση της γαλλικής διαφωτιστικής και αθεϊστικής φιλολογίας του XVIII αιώνα.

Ταυτόχρονα όμως δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να ξεπέφτουμε σε αφηρημένη, σε ιδεαλιστική τοποθέτηση του θρησκευτικού ζητήματος, ξεκινώντας "από το λόγο" και όχι από την ταξική πάλη, τοποθέτηση που κάνουν συχνά οι ριζοσπάστες δημοκράτες της αστικής τάξης. Θα ήταν ανοησία να νομίζουμε πως, σε μια κοινωνία που στηρίζεται στην απεριόριστη καταπίεση και αποκτήνωση των εργατικών μαζών, είναι δυνατόν να διαλύσουμε τις θρησκευτικές προλήψεις με καθαρά προπαγανδιστικά μέσα. Θα ήταν αστική στενοκεφαλιά να ξεχνάμε πως η θρησκευτική καταπίεση της ανθρωπότητας είναι απλώς προίον και αντανάκλαση της οικονομικής καταπίεσης στους κόλπους της κοινωνίας. Με κανενός είδους φυλλάδες και με κανενός είδους κήρυγμα δεν μπορείς να διαφωτίσεις το προλεταριάτο, αν δεν το διαφωτίσει η ίδια η πάλη του ενάντια στις σκοτεινές δυνάμεις του καπιταλισμού. Η ενότητα αυτής της πάλης, πάλης πραγματικά επαναστατικής, που διεξάγει η καταπιεζόμενη τάξη για τη δημιουργία ενός επίγειου παραδείσου, είναι σπουδαιότερη για μας από την ενότητα γνώμων των προλεταρίων για τον επουράνιο παράδεισο.

Να γιατί δε μιλάμε, και δεν πρέπει να μιλάμε στο πρόγραμμα μας για τον αθεϊσμό μας. Να γιατί δεν απαγορεύουμε και δεν πρέπει να απαγορεύουμε στους προλετατίους που έχουν διατηρήσει τούτα ή εκείνα τα υπολείμματα των παλαιών προλήψεων να πλησιάσουν στο κόμμα μας. Εμείς θα προπαγανδίζουμε πάντοτε την επιστημονική κοσμοθεωρία. Μας είναι απαραίτητο να καταπολεμούμε την ασυνέπεια οποιωνδήποτε "χριστιανών", αυτό όμως δεν σημαίνει καθόλου πως πρέπει να προωθούμε το θρησκευτικό ζήτημα στην πρώτη σειρά, γιατί σε καμία περίπτωση δεν είναι αυτή η σειρά του, αυτό δεν σημαίνει πως πρέπει να επιτρέπουμε το κομμάτισμα των δυνάμεων της πραγματικά επαναστατικής, οικονομικής και πολιτικής πάλης για τριτεύουσες απόψεις και φαντασιοπληξίες, που χάνουν γρήγορα

κάθε πολιτική σημασία, πετιούνται γρήγορα στην αποθήκη αχρήστων από την ίδια την πορεία της οικονομικής εξέλιξης.

Η αντιδραστική αστική τάξη φρόντιζε παντού, και τώρα αρχίζει να φροντίζει και στην χώρα μας, ν'ανάψει τη θρησκευτική έχθρα για να τραβήξει προς τα κει την προσοχή των μαζών, αποσπώντας την από τα πραγματικώς σοβαρά και θεμελιακά οικονομικά και πολιτικά ζητήματα, τα οποία λύνει τώρα πρακτικά το πανρωσικό προλεταριάτο που ενώνεται στην επαναστατική του πάλη. Η αντιδραστική αυτή πολιτική του κατατεμαχισμού των προλεταριακών δυνάμεων, που σήμερα εκδηλώνεται κυρίως με τη μορφή των πογκρόμ στα οποία προβαίνουν οι μαυροεκατονταρχίτες, ίσως να καταλήξει αύριο σε τίποτα πιο εκλεπτυσμένες μορφές. Εμείς, εν πάση περιπτώσει, θα της αντιτάξουμε το ήρεμο, το σταθερό και υπομονητικό, το απαλλαγμένο από κάθε συδαύλιση διαφωνιών δευτερεύουσας σημασίας κήρυγμα της προλεταριακής αλληλεγγύης και της επιστημονικής κοσμοθεωρίας.

Το επαναστατικό προλεταριάτο θα κατορθώσει ώστε η θρησκεία να γίνει πραγματικά ατομική υπόθεση για το κράτος. Και μέσα σ'αυτό το ξεκαθαρισμένο από την μεσαιωνική μούχλα πολιτικό καθεστώς το προλεταριάτο θ'αρχίσει μια πλατιά, ανοιχτή πάλη για την εξάλειψη της οικονομικής δουλείας, που είναι η αληθινή πηγή της θρησκευτικής αποβλάκωσης της ανθρωπότητας.

Πηγή: Marxists.org